

Савченко Тетяна Вікторівна, д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі, Одеський національний технологічний університет

Лагодієнко Володимир Вікторович, д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі, Одеський національний технологічний університет

Кулаковська Тетяна Анатоліївна, д.е.н., завідувач кафедри національної та міжнародної економіки, професор кафедри економіки промисловості, Одеський національний технологічний університет

Savchenko Tetiana, Doctor of economics, Professor, Head of Department of Marketing, Business and Trade, Odesa National University of Technology, <https://orcid.org/0000-0001-7990-1570>

Lagodiienko Volodymyr, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Marketing, Entrepreneurship and Trade, Odesa National University of Technology, <https://orcid.org/0000-0001-9768-5488>

Kulakovska Tetiana, Doctor of Economics, Head of the Department of National and International Economics, Professor of the Department of Industrial Economics, Odesa National University of Technology, <https://orcid.org/0000-0002-3391-9617>

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ IMPROVEMENT OF ECONOMIC SECURITY MANAGEMENT OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING THE NATIONAL ECONOMY

Савченко Т. В., Лагодієнко В. В., Кулаковська Т. А. Удосконалення управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості в контексті зміцнення національної економіки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 1. С. 321 – 326.

Savchenko T., Lagodiienko V., Kulakovska T. Improvement of economic security management of food industry enterprises in the context of strengthening the national economy. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 1. pp. 321 – 326.

У статті здійснено комплексне дослідження теоретико-методологічних та прикладних аспектів управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості в умовах сучасних трансформацій національної економіки, глобалізаційних процесів, посилення конкурентного середовища та зростання ризиків функціонування суб'єктів господарювання. Обґрунтовано, що економічна безпека підприємств харчової галузі є не лише внутрішнім елементом їх стабільного функціонування, але й важливою складовою національної економічної безпеки, оскільки вона безпосередньо впливає на продовольчу незалежність держави, рівень соціальної стабільності та економічну стійкість країни загалом. Розкрито сутність економічної безпеки підприємств як інтегрованої системи, що поєднує фінансову, виробничу, ресурсну, інноваційну, кадрову та екологічну складові, які функціонують у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Встановлено, що в умовах сталого розвитку особливого значення набуває екологічна складова економічної безпеки, яка визначає здатність підприємств мінімізувати негативний вплив на довкілля та забезпечувати раціональне використання природних ресурсів. Доведено, що ефективне управління економічною безпекою потребує системного підходу, який враховує як внутрішні ресурси підприємства, так і вплив зовнішнього середовища. У статті проаналізовано сучасні підходи до управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості, зокрема концепцію адаптивного управління ризиками, що передбачає своєчасну ідентифікацію загроз, оцінку їх впливу та розробку ефективних управлінських рішень в умовах невизначеності. Визначено, що сучасні умови господарювання вимагають переходу від реактивних до проактивних моделей управління, орієнтованих на попередження ризиків і формування довгострокових конкурентних переваг підприємств. Здійснено аналіз основних загроз економічній безпеці підприємств харчової промисловості, серед яких особливе місце займають нестабільність цін на сировину, порушення логістичних ланцюгів, зниження платоспроможного попиту, технологічна відсталість, обмеженість інвестиційних ресурсів та посилення впливу глобальних економічних і геополітичних факторів. Встановлено, що значна частина підприємств галузі функціонує в умовах підвищеного рівня ризику, що обумовлює необхідність удосконалення існуючих механізмів управління економічною безпекою.

Ключові слова: економічна безпека, харчова промисловість, підприємство, управління, ризики, національна економіка.

The article presents a comprehensive study of the theoretical, methodological, and applied aspects of economic security management for food industry enterprises in the context of modern transformations of the national economy, globalization processes, the strengthening of the competitive environment, and the increasing risks to the functioning of business entities. It is substantiated that the economic security of food industry enterprises is not only an internal element of their stable functioning but also an important component of national economic security, since it directly affects the state's food independence, social stability, and the country's economic stability. The essence of enterprise economic security, as an integrated system combining financial, production, resource, innovation, personnel, and environmental components that function in close relationship and interdependence, is revealed. It has been established that, in the context of sustainable development, the ecological component of economic security is particularly important, as it determines enterprises' ability to minimize environmental harm and ensure the rational use of natural resources. It has been proven that effective management of economic security requires a systematic approach that accounts for both the enterprise's internal resources and the external environment's influence. The article analyzes modern approaches to managing the economic security of food industry enterprises, particularly the concept of adaptive risk management, which involves timely identification of threats, assessment of their impact, and development of effective management decisions in conditions of uncertainty. It has been determined that modern business conditions require a transition from reactive to proactive management models focused on risk prevention and the formation of long-term competitive advantages of enterprises. The analysis of the main threats to the economic security of food industry enterprises was carried out, among which the instability of raw material prices, disruptions to logistics chains, reductions in effective demand, technological backwardness, limited investment resources, and the increased influence of global economic and geopolitical factors stand out. It was established that a significant part of the industry's enterprises operate under conditions of increased risk, necessitating the improvement of existing mechanisms for managing economic security.

Keywords: economic security, food industry, enterprise, management, risks, national economy.

Вступ

У сучасних умовах розвитку національної економіки України, що характеризуються високим рівнем нестабільності, посиленням глобальної конкуренції, трансформаційними процесами та впливом зовнішніх і внутрішніх ризиків, особливої актуальності набуває проблема забезпечення економічної безпеки підприємств харчової промисловості. Зазначена галузь є однією з ключових у структурі національної економіки, оскільки забезпечує продовольчу безпеку держави, формує значну частку валової доданої вартості, створює робочі місця та виступає важливим елементом соціальної стабільності.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.

© Савченко Тетяна Вікторівна, Лагодієнко Володимир Вікторович, Кулаковська Тетяна Анатоліївна, 2026

Водночас ефективність функціонування підприємств харчової промисловості безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки держави загалом [8].

У сучасних умовах підприємства харчової галузі функціонують у складному та динамічному середовищі, яке характеризується високим рівнем невизначеності, нестабільністю цін на сировину, порушенням логістичних ланцюгів, змінами у структурі попиту та посиленням конкурентного тиску. Додатковими факторами ризику є технологічна відсталість окремих підприємств, обмеженість інвестиційних ресурсів, недостатній рівень інноваційної активності та вплив глобальних економічних і геополітичних процесів. У сукупності ці чинники створюють значні загрози економічній безпеці підприємств і обмежують їх можливість для сталого розвитку [6].

Суттєвою проблемою є також недосконалість існуючих систем управління економічною безпекою на підприємствах харчової промисловості, які часто мають фрагментарний характер і не забезпечують комплексного підходу до ідентифікації, оцінки та мінімізації ризиків. У багатьох випадках управління економічною безпекою зводиться до реагування на вже існуючі загрози, тоді як сучасні умови господарювання вимагають переходу до проактивних моделей управління, орієнтованих на попередження ризиків та формування довгострокових конкурентних переваг [2].

Окрему увагу слід приділити проблемі недостатнього рівня впровадження інноваційних технологій та цифрових інструментів управління, що значною мірою знижує ефективність функціонування підприємств і обмежує їх здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Використання сучасних технологій, зокрема автоматизації бізнес-процесів, цифрових платформ та смарт-контрактів, є важливим фактором підвищення економічної безпеки підприємств, однак їх впровадження в Україні залишається недостатнім [7].

Важливим аспектом є також взаємозв'язок економічної безпеки підприємств харчової промисловості з продовольчою безпекою держави. Нестабільність функціонування підприємств харчової галузі може призвести до порушення продовольчого забезпечення населення, що створює додаткові соціально-економічні ризики. У цьому контексті забезпечення економічної безпеки підприємств набуває стратегічного значення для держави та потребує комплексного підходу, що включає як внутрішні механізми управління, так і державну підтримку [8].

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення системи управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості з урахуванням сучасних викликів і тенденцій розвитку економіки. Вирішення цієї проблеми потребує розробки нових підходів до управління ризиками, впровадження інноваційних технологій, підвищення ефективності використання ресурсів та забезпечення інтеграції підприємств у сучасні економічні процеси. Це дозволить підвищити стійкість підприємств до кризових явищ, забезпечити їх конкурентоспроможність та сприяти зміцненню національної економіки загалом.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблематика економічної безпеки підприємств активно досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Питання екологічної безпеки промислових підприємств розглядаються у працях О.В. Ніколюк [1; 10]. Особливості адаптивного управління ризиками у харчовій промисловості досліджені Г. Касіска [2]. Принципи управління економічними механізмами підприємств харчової галузі висвітлені Є.М. Шерманом [3]. Проблеми функціонування харчової промисловості України досліджені у працях О.Г. Римара [6], тоді як питання інноваційного розвитку та автоматизації бізнес-процесів розглядаються у дослідженнях І.А. Chikov [7]. Концептуальні аспекти продовольчої безпеки висвітлені у працях Р. Мудрака та В. Лагодієнка [8; 9].

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад та розробка напрямів удосконалення управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості в контексті зміцнення національної економіки.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили комплексний аналіз проблем управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості. Зокрема, застосовано методи теоретичного узагальнення та системного аналізу – для визначення сутності економічної безпеки та її складових; метод порівняльного аналізу – для оцінки сучасних підходів до управління ризиками та безпекою підприємств; статистичні та аналітичні методи – для дослідження стану функціонування підприємств харчової галузі; а також методи логічного узагальнення і прогнозування – для обґрунтування напрямів удосконалення механізмів управління економічною безпекою.

Виклад основного матеріалу дослідження

Економічна безпека підприємств харчової промисловості є складною багатокomпонентною категорією, що відображає здатність суб'єкта господарювання забезпечувати стабільне функціонування, ефективно використовувати наявні ресурси, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам та досягати стратегічних цілей розвитку в умовах невизначеності. У сучасній науковій парадигмі економічна безпека розглядається не лише як стан захищеності підприємства від ризиків, а як динамічна система управління, що забезпечує адаптацію до змін зовнішнього середовища, формування конкурентних переваг та підтримання довгострокової стійкості функціонування.

Для підприємств харчової промисловості економічна безпека має особливе значення, оскільки ця галузь виконує стратегічну функцію забезпечення продовольчої безпеки держави та безпосередньо впливає на соціальну стабільність суспільства. Вона поєднує економічні, соціальні та екологічні аспекти діяльності, що зумовлює необхідність комплексного підходу до формування системи безпеки підприємств. В умовах сучасних викликів, зокрема глобалізації ринків, нестабільності економічного середовища та посилення конкуренції, питання забезпечення економічної безпеки підприємств харчової галузі набуває особливої актуальності [8].

Сутність економічної безпеки підприємств харчової промисловості розкривається через її основні функціональні складові, серед яких виділяють фінансову, виробничу, ресурсну, інноваційну, кадрову, інформаційну та екологічну. Фінансова складова визначає здатність підприємства забезпечувати платоспроможність, ліквідність та ефективне управління фінансовими потоками. Виробнича складова характеризує ефективність організації виробничих процесів, рівень технологічного оснащення та здатність до модернізації виробництва. Ресурсна складова пов'язана із забезпеченням стабільного доступу до сировини та енергетичних ресурсів, що є критично важливим для харчової промисловості. Інноваційна складова відображає здатність підприємства впроваджувати нові технології, продукти та управлінські рішення, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності [4].

Особливого значення в сучасних умовах набуває екологічна складова економічної безпеки, яка передбачає забезпечення екологічно безпечного виробництва, мінімізацію негативного впливу на довкілля та дотримання принципів сталого розвитку. Це зумовлено зростанням вимог до екологічності виробництва, підвищенням стандартів

якості продукції та необхідністю раціонального використання природних ресурсів [1]. Кадрова складова економічної безпеки визначає рівень професійної підготовки персоналу, його здатність адаптуватися до змін та ефективно виконувати поставлені завдання.

Важливою характеристикою економічної безпеки підприємств харчової промисловості є її системний характер, що передбачає взаємозв'язок усіх складових та їх взаємний вплив. Порушення однієї з них може призвести до дестабілізації всієї системи безпеки підприємства. Саме тому управління економічною безпекою має здійснюватися на основі комплексного підходу, що враховує всі аспекти діяльності підприємства та забезпечує їх узгоджений розвиток [3].

У сучасних умовах економічна безпека підприємств набуває динамічного характеру, що пов'язано з необхідністю постійного моніторингу зовнішнього середовища, ідентифікації нових загроз та оперативного реагування на них. Це вимагає впровадження сучасних підходів до управління, зокрема адаптивного управління ризиками, що передбачає гнучкість управлінських рішень та здатність швидко реагувати на зміни економічної ситуації [2]. Крім того, важливим є використання цифрових технологій, які дозволяють підвищити ефективність управління, забезпечити прозорість бізнес-процесів та мінімізувати операційні ризики [7].

Таким чином, економічна безпека підприємств харчової промисловості є комплексною характеристикою їх функціонування, що визначає здатність підприємств забезпечувати стійкий розвиток, ефективно протидіяти загрозам та адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Її забезпечення є необхідною умовою не лише стабільного функціонування окремих підприємств, але й зміцнення національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Економічна безпека підприємств харчової промисловості формується під впливом широкого спектра зовнішніх і внутрішніх загроз, які мають комплексний характер і суттєво впливають на стабільність функціонування підприємств, їх конкурентоспроможність та здатність до розвитку. У сучасних умовах трансформації економіки, глобалізації ринків та посилення нестабільності зовнішнього середовища кількість і складність таких загроз значно зростають, що обумовлює необхідність їх системного аналізу та ефективного управління.

Однією з ключових загроз є нестабільність сировинної бази, що проявляється у коливаннях цін на сільськогосподарську продукцію, сезонності постачання, залежності від погодних умов та змін у аграрному секторі. Оскільки підприємства харчової промисловості безпосередньо залежать від постачання якісної сировини, будь-які порушення у цьому сегменті можуть призвести до зниження обсягів виробництва, зростання витрат і втрати конкурентних позицій [6]. Додатковим фактором ризику є залежність від імпортової сировини або матеріалів, що підвищує вразливість підприємств до зовнішньоекономічних коливань.

Суттєвою загрозою є також фінансово-економічна нестабільність, яка проявляється у зростанні витрат виробництва, інфляційних процесах, нестабільності валютного курсу та обмеженому доступі до фінансових ресурсів. Недостатній рівень ліквідності, високий рівень кредитного навантаження та нестача інвестицій можуть значно обмежувати можливості підприємств щодо модернізації виробництва, впровадження інновацій та розширення діяльності. У результаті це знижує рівень фінансової стійкості підприємств і підвищує ризик їх банкрутства.

Важливою групою загроз є виробничо-технологічні ризики, які пов'язані з фізичним і моральним зношенням основних фондів, низьким рівнем автоматизації виробничих процесів, недостатнім впровадженням сучасних технологій та інновацій. Технологічна відсталість призводить до зниження продуктивності праці, підвищення собівартості продукції та погіршення її якості, що негативно впливає на конкурентоспроможність підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [4].

Значний вплив на економічну безпеку мають логістичні загрози, які проявляються у порушенні ланцюгів постачання, зростанні транспортних витрат, недостатньому розвитку транспортної інфраструктури та ускладненні доступу до ринків збуту. В умовах сучасних кризових явищ та воєнних дій ці фактори набувають особливої актуальності, оскільки можуть призводити до затримок у постачанні сировини та реалізації готової продукції, що негативно впливає на фінансові результати діяльності підприємств.

Окрему групу становлять ринкові загрози, пов'язані зі змінами у структурі попиту, посиленням конкуренції, зниженням купівельної спроможності населення та зміною споживчих переваг. Підприємства харчової промисловості змушені постійно адаптуватися до цих змін, впроваджувати нові види продукції та вдосконалювати маркетингові стратегії. Нездатність швидко реагувати на зміни ринкового середовища може призвести до втрати ринкових позицій та зниження прибутковості діяльності.

Суттєвими є також інституційні та регуляторні загрози, які пов'язані з нестабільністю законодавства, змінами у податковій політиці, адміністративними бар'єрами та недостатньою державною підтримкою галузі. Часті зміни нормативно-правової бази створюють додаткові ризики для підприємств, ускладнюють планування діяльності та підвищують рівень невизначеності [3].

В умовах сучасного розвитку економіки значну роль відіграють інформаційні та цифрові загрози, що пов'язані з недостатнім рівнем захисту інформації, кіберризиками, а також низьким рівнем цифровізації бізнес-процесів. Обмежене використання сучасних інформаційних технологій знижує ефективність управління, ускладнює аналіз даних та прийняття управлінських рішень, що негативно впливає на загальний рівень економічної безпеки підприємств [7].

Особливу увагу слід приділити екологічним загрозам, які пов'язані з порушенням екологічних стандартів, забрудненням довкілля та зростанням вимог до екологічної безпеки виробництва. Недотримання екологічних норм може призвести до штрафних санкцій, втрати репутації та обмеження доступу до ринків, особливо у контексті європейської інтеграції [1].

Таким чином, загрози економічній безпеці підприємств харчової промисловості є багатовимірними та взаємопов'язаними, що потребує комплексного підходу до їх ідентифікації, оцінки та управління. Ефективне протидіяння цим загрозам можливе лише за умови впровадження сучасних механізмів управління ризиками, підвищення рівня інноваційності та адаптивності підприємств, а також забезпечення належної державної підтримки галузі.

У сучасних умовах господарювання управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості трансформується під впливом глобалізаційних процесів, цифровізації економіки, посилення конкуренції та зростання рівня невизначеності. Традиційні підходи, що базувалися переважно на реагуванні на вже існуючі загрози, поступово поступаються місцем новим концепціям, орієнтованим на проактивне управління, інтеграцію ризик-менеджменту, використання інновацій та формування довгострокової стійкості підприємств.

Одним із ключових сучасних підходів є системний підхід до управління економічною безпекою, який передбачає розгляд підприємства як цілісної системи, де всі складові – фінансова, виробнича, інноваційна, кадрова, інформаційна та екологічна – перебувають у тісному взаємозв'язку. Такий підхід дозволяє враховувати комплексний вплив різних факторів на рівень безпеки підприємства, забезпечує узгодженість управлінських рішень та сприяє підвищенню ефективності функціонування всієї системи управління [3].

Важливим напрямом є впровадження ризик-орієнтованого підходу до управління економічною безпекою, який передбачає систематичну ідентифікацію, оцінку та мінімізацію ризиків, що виникають у процесі діяльності підприємства. Особливого значення набуває концепція адаптивного управління ризиками, яка передбачає гнучке реагування на зміни зовнішнього середовища, швидке прийняття управлінських рішень та здатність підприємства до саморегуляції в умовах невизначеності [2]. Такий підхід дозволяє не лише зменшити негативний вплив ризиків, а й використовувати їх як джерело нових можливостей для розвитку.

Суттєвого значення набуває інноваційний підхід до управління економічною безпекою, який передбачає впровадження новітніх технологій, модернізацію виробничих процесів та розвиток інноваційної діяльності. Використання сучасних технологій дозволяє підвищити продуктивність праці, знизити витрати виробництва, покращити якість продукції та забезпечити конкурентні переваги підприємств. У цьому контексті важливим є розвиток інноваційної інфраструктури та створення умов для впровадження нових технологічних рішень [4].

Окрему роль відіграє цифровий підхід до управління економічною безпекою, який передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизацію бізнес-процесів та впровадження цифрових платформ управління. Використання великих даних (Big Data), аналітичних систем, ERP- та CRM-систем дозволяє підвищити точність управлінських рішень, забезпечити оперативний контроль за діяльністю підприємства та мінімізувати ризики. Особливо перспективним є використання смарт-контрактів та технологій блокчейн, які забезпечують прозорість бізнес-процесів, знижують рівень операційних ризиків та підвищують ефективність взаємодії між суб'єктами господарювання [7].

Важливим сучасним підходом є стратегічний підхід до управління економічною безпекою, який передбачає інтеграцію питань безпеки у загальну стратегію розвитку підприємства. Це означає, що економічна безпека розглядається не як окремих елемент управління, а як складова стратегічного планування, що забезпечує досягнення довгострокових цілей підприємства. У цьому контексті важливим є формування стратегій економічної безпеки, які враховують можливі ризики та визначають механізми їх мінімізації [4].

Суттєвого значення набуває також екологічно орієнтований підхід до управління економічною безпекою, який передбачає врахування екологічних факторів у процесі прийняття управлінських рішень. У сучасних умовах підвищення екологічних стандартів та посилення вимог до якості продукції підприємства харчової промисловості змушені впроваджувати екологічно безпечні технології, раціонально використовувати природні ресурси та мінімізувати негативний вплив на довкілля. Це не лише сприяє підвищенню рівня економічної безпеки, але й забезпечує доступ до міжнародних ринків та підвищує репутацію підприємств [1].

Не менш важливим є інституційний підхід, який передбачає формування ефективної системи корпоративного управління, розвиток організаційної структури підприємства та створення внутрішніх механізмів контролю і моніторингу. Впровадження сучасних принципів корпоративного управління сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємств, зменшенню рівня внутрішніх ризиків та забезпеченню ефективного використання ресурсів [5].

Таким чином, сучасні підходи до управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості є багатовимірними та взаємопов'язаними. Вони базуються на поєднанні системного, ризик-орієнтованого, інноваційного, цифрового, стратегічного та екологічного підходів, що дозволяє забезпечити комплексне управління економічною безпекою підприємств. Їх впровадження сприяє підвищенню стійкості підприємств до зовнішніх і внутрішніх загроз, зміцненню їх конкурентоспроможності та забезпеченню стабільного розвитку в умовах сучасних економічних викликів. Економічна безпека підприємств харчової промисловості формується під впливом комплексу взаємопов'язаних факторів, які охоплюють фінансову, виробничу, ресурсну, інноваційну, кадрову, інформаційну, логістичну та екологічну сфери діяльності. У сучасних умовах зростання рівня економічної нестабільності, посилення конкуренції та впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків особливого значення набуває систематизація загроз та визначення ефективних напрямів управління економічною безпекою підприємств. Узагальнення основних загроз і відповідних механізмів їх нейтралізації дозволяє сформувати цілісне уявлення про стан економічної безпеки підприємств харчової промисловості та визначити пріоритетні напрями її вдосконалення (табл. 1).

Таблиця 1. Система загроз та напрямів управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості

Сфера економічної безпеки	Основні загрози	Прояви загроз	Напрями вдосконалення управління
Фінансова	Інфляція, нестабільність курсу, дефіцит інвестицій	Зростання витрат, зниження ліквідності	Диверсифікація джерел фінансування, бюджетування, фінансовий контроль
Виробнича	Зношеність обладнання, низька автоматизація	Зниження продуктивності, збільшення браку	Модернізація виробництва, впровадження інновацій
Ресурсна (сировинна)	Коливання цін, сезонність, залежність від постачальників	Перебої у виробництві, зростання собівартості	Диверсифікація постачальників, довгострокові контракти
Інноваційна	Низький рівень впровадження нових технологій	Втрата конкурентоспроможності	Інвестування в НДДКР, цифровізація, автоматизація
Кадрова	Дефіцит кваліфікованих кадрів, міграція	Зниження ефективності управління	Підвищення кваліфікації, мотивація персоналу
Інформаційна	Кіберзагрози, низький рівень цифровізації	Витік даних, помилки управління	Впровадження IT-систем, захист інформації
Логістична	Порушення постачання, високі транспортні витрати	Затримки виробництва і збуту	Оптимізація логістики, цифрові платформи
Екологічна	Порушення стандартів, забруднення	Штрафи, втрата репутації	Екологічні технології, ресурсозбереження

Джерело: систематизовано автором

Аналіз представленої системи загроз економічній безпеці підприємств харчової промисловості свідчить про їх багатогранний і комплексний характер, що охоплює всі ключові сфери діяльності підприємства. Встановлено, що

найбільш значущими є фінансові, виробничі та ресурсні загрози, які безпосередньо впливають на стабільність функціонування підприємств, а також інноваційні та інформаційні ризики, що визначають їх конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі. Запропоновані напрями вдосконалення управління економічною безпекою базуються на принципах комплексності, адаптивності та інноваційності, що дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень і забезпечити стійкий розвиток підприємств. Таким чином, системний підхід до управління економічною безпекою є необхідною умовою мінімізації ризиків, підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості та зміцнення національної економіки.

Вдосконалення управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості є стратегічно важливим завданням в умовах сучасних економічних викликів, нестабільності ринкового середовища та необхідності зміцнення національної економіки. Сучасні умови господарювання вимагають переходу до комплексної, адаптивної та інноваційно орієнтованої системи управління економічною безпекою, яка забезпечує не лише реагування на загрози, а й їх попередження, а також формування стійких конкурентних переваг підприємств.

Одним із ключових напрямів є впровадження адаптивного управління ризиками, яке передбачає систематичний моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища, своєчасну ідентифікацію загроз та розробку ефективних механізмів їх мінімізації. Такий підхід дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, забезпечувати гнучкість управлінських рішень та підвищувати рівень стійкості до кризових явищ [2]. Важливим елементом є також формування систем раннього попередження ризиків, що дозволяє мінімізувати їх негативний вплив на діяльність підприємства.

Суттєвого значення набуває цифровізація процесів управління економічною безпекою, яка передбачає впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, автоматизацію бізнес-процесів та використання аналітичних систем. Застосування цифрових платформ, систем управління ресурсами підприємства (ERP), аналітики великих даних та штучного інтелекту дозволяє підвищити ефективність прийняття управлінських рішень, забезпечити оперативний контроль за діяльністю підприємства та знизити рівень операційних ризиків. Особливо перспективним є використання смарт-контрактів, які забезпечують прозорість і надійність господарських операцій [7].

Важливим напрямом є розвиток інноваційної діяльності підприємств, що передбачає модернізацію виробничих процесів, впровадження новітніх технологій та розробку нових видів продукції. Інноваційний розвиток сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, зниженню витрат виробництва та покращенню якості продукції, що є важливими факторами забезпечення економічної безпеки підприємств [4]. У цьому контексті важливим є також розвиток науково-дослідної діяльності та співпраця з науковими установами.

Суттєвого значення набуває удосконалення фінансового управління, що передбачає підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, оптимізацію витрат, диверсифікацію джерел фінансування та зміцнення фінансової стійкості підприємств. Важливим є впровадження сучасних методів фінансового планування, бюджетування та контролю, що дозволяє забезпечити стабільність фінансових потоків та підвищити рівень фінансової безпеки підприємства.

Окрему увагу слід приділити розвитку кадрового потенціалу, який є важливою складовою економічної безпеки. Підвищення кваліфікації працівників, розвиток управлінських компетенцій, формування корпоративної культури та мотивації персоналу сприяють підвищенню ефективності діяльності підприємства та його здатності адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Людський капітал виступає ключовим ресурсом забезпечення економічної безпеки підприємств [5].

Важливим напрямом є також впровадження екологічно орієнтованого управління, що передбачає дотримання екологічних стандартів, впровадження ресурсозберігаючих технологій та мінімізацію негативного впливу на довкілля. У сучасних умовах екологічна складова економічної безпеки набуває дедалі більшого значення, оскільки вона впливає на репутацію підприємств, доступ до міжнародних ринків та їх конкурентоспроможність [1].

Суттєвим напрямом є розвиток партнерських відносин між підприємствами, державою та іншими суб'єктами господарювання. Формування ефективної системи взаємодії сприяє залученню інвестицій, розвитку інфраструктури, підвищенню рівня інноваційності та створенню сприятливого середовища для розвитку підприємств харчової промисловості. У цьому контексті важливим є удосконалення державної політики підтримки галузі, зокрема через створення стимулюючих механізмів, розвиток інфраструктури та забезпечення стабільності регуляторного середовища.

У контексті зміцнення національної економіки особливого значення набуває інтеграція підприємств харчової промисловості у глобальні економічні процеси, розвиток експортного потенціалу та підвищення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Це потребує вдосконалення стандартів якості продукції, впровадження міжнародних систем сертифікації та підвищення рівня інноваційності виробництва.

Таким чином, удосконалення управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості має здійснюватися на основі комплексного підходу, що поєднує адаптивне управління ризиками, цифровізацію, інноваційний розвиток, підвищення ефективності фінансового управління, розвиток кадрового потенціалу та екологічну орієнтацію діяльності. Реалізація цих напрямів дозволить забезпечити стійкість підприємств до зовнішніх і внутрішніх загроз, підвищити їх конкурентоспроможність та сприяти зміцненню національної економіки в умовах сучасних викликів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

У результаті проведеного дослідження встановлено, що економічна безпека підприємств харчової промисловості є ключовим фактором забезпечення їх стабільного функціонування, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення національної економіки. Доведено, що в сучасних умовах економічної нестабільності, глобалізації та посилення ризиків господарювання економічна безпека набуває комплексного характеру та охоплює фінансові, виробничі, інноваційні, кадрові та екологічні аспекти діяльності підприємств [1].

Визначено, що підприємства харчової промисловості функціонують під впливом широкого спектра загроз, серед яких особливе місце займають нестабільність сировинної бази, фінансові ризики, технологічна відсталість, логістичні обмеження, посилення конкуренції та вплив зовнішньоекономічних факторів. Встановлено, що існуючі системи управління економічною безпекою не повною мірою відповідають сучасним викликам, що обумовлює необхідність їх удосконалення та адаптації до нових умов господарювання [6].

Обґрунтовано, що сучасні підходи до управління економічною безпекою мають базуватися на поєднанні системного, ризик-орієнтованого, інноваційного та цифрового підходів, що забезпечують комплексне управління

діяльністю підприємств і підвищують їх стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз. Особливого значення набуває впровадження адаптивного управління ризиками, цифровізація бізнес-процесів, використання сучасних інформаційних технологій та розвиток інноваційної діяльності підприємств [2; 7].

Узагальнено, що вдосконалення управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості має здійснюватися шляхом підвищення ефективності використання ресурсів, зміцнення фінансової стійкості, розвитку кадрового потенціалу, впровадження екологічно орієнтованих технологій та активізації інвестиційної діяльності. Важливим є також забезпечення ефективної взаємодії між державою та підприємствами у сфері формування політики економічної та продовольчої безпеки [8; 9].

Таким чином, ефективне управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості є необхідною умовою їх сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Реалізація запропонованих напрямів удосконалення сприятиме підвищенню стійкості підприємств до кризових явищ, забезпеченню продовольчої безпеки держави та зміцненню національної економіки в умовах сучасних викликів.

Література

1. Ніколюк О.В. Система забезпечення екологічної безпеки промислових підприємств в умовах сталого розвитку економіки. *Food Industry Economics*. 2021. № 13(3). URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2134>.
2. Kacicka G. Adaptive risk management in food industry enterprises: integration of strategies and innovations in an environment of economic instability. *International Interdisciplinary Scientific Journal "Expert"*. 2023. № 1(1). С. 73–88.
3. Шерман Є.М. Принципи управління економічними механізмами на підприємствах харчової промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Випуск 7. Частина 4. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_07/economic_07_4.pdf.
4. Гончарук І.В., Томашук І.В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 4 (62). С. 7–24.
5. Олійник Т.І., Олійник О.О. Становлення і розвиток корпоративного підприємництва в аграрному секторі економіки. *Агросвіт*. 2022. № 22. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/782/790>.
6. Рymar О.Г., Мазуркевич І.О. Основні проблеми ефективного функціонування харчової промисловості України. *Економіка & держава*. 2021. № 3. С. 66-70.
7. Chikov I.A., Koliadenko S.V., Supryhan V.A., Tabenska O.I., Nitsenko V.S., Holinko O.V. Smart contracts and business process automation: the technical aspect. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2023. № 5. P. 186-192. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-5/186>.
8. Мудрак Р., Лагодієнко В., Осіпова А., Фротер О., Соколюк К. Концепція продовольчої безпеки: теорія і українська практика. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 1(54). С. 452–470. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.1.54.2024.4194>.
9. Ревенко О.В., Лагодієнко В.В., Уваров С.В., Печка С.С. Забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах сучасних викликів: міжнародний досвід та специфіка повоєнного відновлення. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10. № 3. С. 264-267. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-3-52>.
10. Ніколюк О.В., Кравченко Ю.І. Механізми та інструменти управління економічною безпекою підприємств харчової промисловості України. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2025. № 5 (20). С. 3-11. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.20-1>.

References

1. Nikoliuk, O.V. (2021). «System of ensuring the environmental safety of industrial enterprises in the context of sustainable economic development». *Food Industry Economics*. № 13(3). Available at: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2134>.
2. Kacicka, G. (2023). «Adaptive risk management in food industry enterprises: integration of strategies and innovations in an environment of economic instability». *International Interdisciplinary Scientific Journal "Expert"*. № 1(1). pp. 73–88.
3. Sherman, Ye.M. (2014). «Principles of managing economic mechanisms at food industry enterprises». *Naukovyi visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*. Issue 7. Part 4. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_07/economic_07_4.pdf.
4. Honcharuk, I.V., Tomashuk, I.V. (2022). «Formation of a strategy for the economic development of an agricultural enterprise to increase its competitiveness». *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*. № 4 (62). pp. 7–24.
5. Olijnyk, T.I., Olijnyk, O.O. (2022). «Formation and development of corporate entrepreneurship in the agricultural sector of the economy». *Ahrosvit*. № 22. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/782/790>.
6. Rymar, O.H., Mazurkevych, I.O. (2021). «Main problems of effective functioning of the food industry of Ukraine». *Ekonomika & derzhava*. № 3. pp. 66–70.
7. Chikov, I.A., Koliadenko, S.V., Supryhan, V.A., Tabenska, O.I., Nitsenko, V.S., Holinko, O.V. (2023). «Smart contracts and business process automation: the technical aspect». *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. № 5. pp. 186–192. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-5/186>.
8. Mudrak, R., Lahodiienko, V., Osipova, A., Froter, O., Sokoliuk, K. (2024). «The concept of food security: theory and Ukrainian practice». *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 1(54). pp. 452–470. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.1.54.2024.4194>.
9. Revenko, O.V., Lahodiienko, V.V., Uvarov, S.V., Piechka S.S. (2025). «Ensuring the economic security of an enterprise in the face of modern challenges: international experience and the specifics of post-war recovery». *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. Vol. 10. № 3. pp. 264–267. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2025-3-52>.
10. Nikoliuk, O.V., Kravchenko, Yu.I. (2025). «Mechanisms and tools for managing the economic security of food industry enterprises in Ukraine». *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*. № 5 (20). pp. 3–11. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.20-1>.

Стаття надійшла до редакції / Received 20.01.2026
Опубліковано / Published 25.02.2026

Прийнята до друку / Accepted 10.02.2026